

TÀI CHƠI CÂU ĐỐI

Câu đối là một hình thức văn hóa độc đáo, một thú vui tao nhã, một trò chơi trí tuệ đặc biệt của dân tộc ta. Mỗi câu đối là một công trình nghệ thuật sâu sắc về ý, tình tế về lời, từ ngữ được đẽo gọt công phu. Trong hai vế của một câu đối, từng từ, từng ý phải đối nhau cả nghĩa đen và nghĩa bóng, cả hình thức và điển tích:

- Con công đi qua chùa kênh, nó nghe tiếng công, nó kênh cổ lại
Con cóc leo cây vọng cách, nó rơi xuống cọc, nó cạch đến già.

Quả là tuyệt vời ! "Công kênh, công kênh" đối với "Cóc cách, cạch cạch" !

Nhiều danh nhân, anh hùng hào kiệt của nước ta ngay từ bé đã thể hiện trình độ làm câu đối siêu việt. Còn nhớ ở làng nọ, có ông thợ rèn hay chữ thấy một cậu học trò nhỏ đang cắp túi xách đứng xem, bèn ra cho cậu một vế đối :

- Than trong lò, sắt trong lò, lửa trong lò, thổi phì phò đúc nên dùi sắt.

Chẳng phải suy nghĩ lâu, cậu bé đọc to :

- Nghiên ở túi, bút ở túi, giấy ở túi, viết lúi húi giành được tam khôi.

Cậu bé ấy chính là Lê Văn Hưu, lớn lên thi đỗ Bảng Nhãn và trở thành nhà sử học uyên bác của nước ta.

Cụ Phan Bội Châu có lần vào nhà một ông thân sĩ giàu có, con cái đều đỗ đạt. Khi mới vào nhà, cụ Phan thưa :

- Tôi ở miền Trung, đến đây tìm nơi dạy học, không may lỡ đường, xin gia đình giúp đỡ.

Ông bố liền bảo người con vừa đỗ tú tài :

- Mà ra cho anh ta một câu đối, nếu đối được thì dọn cơm đãi, bằng không thì đuổi đi.

Người con ứng khẩu đọc ngay :

- Quả ngôn vi khóa, nhất nhân khẩu mạnh thị thủy.

Vế ra khá hiểm, chữ "quả" và chữ "ngôn" ghép lại thành chữ "khóa". Chữ "nhất", chữ "nhân" và chữ "khẩu" ghép lại thành chữ "mạnh". Cả câu có nghĩa là : Anh nói anh là thầy đồ, thế một người đi xin ăn là ai ?

Nghe xong, cụ Phan lập tức đối lại :

- Nhập mỗ xưng công, thiên lý hành xung bất nhượng.

Vế đối cực kỳ tài tình ! Chữ "nhập" và chữ "mỗ" ghép lại thành chữ "công". Chữ "thiên", chữ "lý", và chữ "hành" ghép lại thành chữ "xung". Cả câu có nghĩa là : Tôi vào nhà ông, tôi xin ông, nếu ngoài ngàn dặm, thì tôi không chịu nhường bước đâu !

Vừa nghe qua, ông bố vội vã bước tới, đỡ lấy tay cụ Phan, cung kính hỏi :

- Thưa ngài ! Quý tính phương danh là gì, xin cho chúng tôi biết.

- Tôi là Thủ khoa San.

- Ồi, giỏi ời ! Thật là danh bất hư truyền ! Lâu nay, chúng tôi vẫn nghe tiếng ngài, bây giờ mới thấy đây...

Chủ tịch Hồ Chí Minh là một bậc thông tuệ, kiệt xuất về tài chơi câu đối. Hồi hoạt động ở Trung Quốc, trong một buổi họp có Bác và một người tên là Hầu Chí Minh cùng dự. Bất ngờ, Nguyễn Hải Thần xướng vế đối :

*Hầu Chí Minh, Hồ Chí Minh, nhị vị đồng chí, chí giai minh

(Hầu Chí Minh, Hồ Chí Minh, hai người đồng chí, chí đều sáng).

Trong khi cả phòng còn đang nhíu mày bóp trán suy nghĩ thì Bác đã khoan thai đáp lại :

*Nhĩ cách mạng, ngã cách mạng; đại gia cách mạng, mạng tất cách !

(Tôi làm cách mạng, anh làm cách mạng, cả nhà làm cách mạng, cách mạng chắc chắn thành công!).

Mọi người hết sức khâm phục. Tiếng vỗ tay vang như sấm.

Tại một cuộc hội nghị nhằm chuẩn bị mở chiến dịch Điện Biên Phủ, Bác Hồ ra một vế xướng :

- Giáp phải giải pháp.

Về ra chỉ có bốn từ, nhưng thật hóc hiểm. Chữ "giáp" chỉ Đại tướng Võ Nguyên Giáp, "phải giải pháp" là phải đánh thắng giặc Pháp trong chiến dịch lịch sử này. Mặt khác, theo cách nói lái của người Việt ta thì "Giáp phải" nói lái sẽ thành "giải pháp".

Cả hội nghị không ai đối được. Mãi đến cuối buổi, mới có đồng chí Lê Văn Hiến đứng lên, nói trước mấy lời phi lộ rồi xin đọc vế đối :

- Hiến tài hái tiền.

Thật tuyệt ! "Hiến" tức Bộ trưởng Bộ Tài chính Lê Văn Hiến, "Hiến tài" nói lái sẽ thành "hái tiền". Vế xướng nói về chiến đấu, vế đối nói về xây dựng. Chỉ có chữ "tài" đối với chữ "phải" là chưa được chỉnh. Nhưng cả câu "Hiến tài hái tiền" đối với "Giáp phải giải pháp" thì quả là khó tìm được câu nào hay hơn thế !

Về câu đối ca ngợi công ơn Bác Hồ thì có vô số, mỗi câu mỗi vẻ, thể hiện từng cung bậc khác nhau của từng tác giả, nhưng cho đến nay, hay nhất có lẽ là câu đối của Nguyễn Văn Từ viết năm 1960, nhân dịp Bác tròn 70 tuổi :

- Lo vì dân, nghĩ vì dân, vui khổ cũng vì dân, dốc chí thờ dân, công Bác với dân thiên thu bất tận !

Bố gọi Bác, con gọi Bác, cháu chắt gọi Bác, nối dòng theo Bác, lòng dân mong Bác vạn thọ vô cương !

HOÀ CƯỜNG

(theo tạp chí **Văn hoá Quảng Nam**

- số 25 ra tháng 1-2 năm 2001)